

Анотація. У дослідженні акцентовано на бібліотеках як багатofункціональних закладах, головною метою яких є забезпечення найрізноманітніших інформаційних та освітніх запитів громадян. Соціокультурна діяльність сучасної бібліотеки визначає обличчя цієї установи та сприяє формуванню її позитивного іміджу. Водночас книгозбірні все частіше виходять за межі винятково «книжкових» форм діяльності, встановлюючи тісні культурні зв'язки з іншими галузями.

Ключові слова: бібліотека, популяризація, новітні інформаційні технології, бібліотечні послуги.

УДК: 02:061.2

Вакула Вікторія Сергіївна
(*наук. керівник – д-р іст. наук, професор Передерій І. Г.*)

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

УКРАЇНЬСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ ЯК ПРОВІДНА ПРОФЕСІЙНА СПІЛЬНОТА ВІТЧИЗНЯНИХ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Сьогодні у світі спостерігається швидкий розвиток бібліотек як новітніх просторів, здатних долати будь-які перешкоди. Така їх роль пов'язана з інформатизацією майже всіх аспектів життя суспільства, а бібліотеки як традиційні зберігачі та транслятори суспільно значимої інформації покликані бути у фарватері цих процесів. Важливу роль у цьому процесі відіграє державна політика країни з її відкритим прагненням трансформувати наявну бібліотечну систему та підтримувати ініціативи щодо її вдосконалення. Україна наразі старанно працює над подоланням викликів, пов'язаних зі змінами інформаційних потреб громадян.

У країні діє два види суб'єктів державного управління бібліотечною справою найвищого рівня. Перший з них – виконавчо-розпорядчі суб'єкти, повноваження яких визначені Конституцією України. Сюди належать:

1) Верховна Рада України, що є вищим законодавчим органом і забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв;

2) Кабінет Міністрів України – вищий виконавчий орган державної влади, що здійснює координацію діяльності бібліотечної системи в межах державної політики у сфері культури шляхом видання постанов і розпоряджень;

3) Президент України – глава держави, який шляхом видання Указів регулює питання функціонування культури, її окремих галузей, бере участь у визначенні пріоритетних напрямів її розвитку, підтримки культурної сфери суспільства в умовах розвитку ринкових відносин тощо;

4) Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП) – центральний орган виконавчої влади, суб'єкт публічного адміністрування сферою культури, на який покладено методичне керівництво та координацію діяльністю бібліотек усіх видів і форм власності;

5) Міністерство освіти і науки України (МОН) – центральний орган виконавчої влади, суб'єкт публічного адміністрування сферами освіти і науки; опікується питаннями роботи бібліотек освітніх закладів.

Бібліотека сьогодні – це елемент світового інформаційного простору, однак єдину систему творить взаємодія цих закладів, яка може позитивно вплинути на інформаційні процеси у сфері бібліотечної справи. Тому, до другої групи суб'єктів державного управління бібліотечною справою найвищого рівня зі статусом консультативно-дорадчих належать міжнародні та вітчизняні професійні об'єднання бібліотечних працівників. Це спільноти, пріоритетність діяльності яких спрямована на поширення розуміння цінності бібліотек, надання доступу до електронних онлайн-ресурсів з документними джерелами, проведення семінарів, тренінгів, обмін ідеями, адвокація бібліотечних установ та працівників, надання їм грантів тощо.

До найбільш потужних міжнародних об'єднань належать: Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ (IFLA), Консорціум європейських наукових бібліотек (CERL) та Асоціація європейських наукових бібліотек (LIBER), Конференція директорів національних бібліотек (CDNL), Міжнародна асоціація університетських бібліотек (IATUL), Міжнародна асоціація бібліотекарів і документалістів сільськогосподарських бібліотек (IAALD), Міжнародна асоціація шкільних бібліотек (IASL) та інші.

Найбільш авторитетною в Україні бібліотечно-інформаційною спільнотою є ВГО «Українська бібліотечна асоціація».

Українська бібліотечна асоціація (УБА) – це створена у 1995 році незалежна всеукраїнська громадська організація з індивідуальним і колективним членством, яка об'єднує осіб, зацікавлених у розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, якісному бібліотечному обслуговуванні, оперативному наданні доступу споживачам до інформації, а також у захисті інтересів членів Асоціації. УБА реалізує права громадян на вільний доступ до інформації, працює над захистом інтелектуальної свободи і підвищує відповідну обізнаність громадськості [2].

За головну місію Асоціація має впровадження спільно розроблених інноваційний змін для розвитку професійної спроможності працівників бібліотек, подолання наслідків війни і досягнення нового рівня якості бібліотечної справи у країні. У своїй роботі УБА дотримується таких цінностей:

- 1) інтелектуальна свобода (право кожного на отримання і розповсюдження будь-якої інформації та свободу переконань і їх вільне висловлення);
- 2) відкритість та прозорість (надання всім зацікавленим сторонам інформації про свою діяльність у відкритій, повній, своєчасній і зрозумілій формі);
- 3) партнерство для розвитку (розуміння цінності кожного партнера та співпраці для досягнення спільних цілей);
- 4) єдність та готовність до змін (відповідно до нових викликів сучасного світу) [2].

За 29 років активної діяльності УБА організувала сотні івентів – тренінгів, конференцій та семінарів, опублікувала десятки науково-практичних видань, які допомагають бібліотекарям досягати високого рівня якості бібліотечного й інформаційного обслуговування, сприяють розвитку бібліотекознавства, підвищенню

іміджу бібліотек у суспільстві. У 1996 році був розроблений Кодекс етики бібліотекаря (затвердження останньої редакції – 2013 рік). Активісти Асоціації зробили суттєвий внесок у теоретичне розроблення концепції інтелектуальної свободи щодо бібліотечної діяльності в демократичному суспільстві, обґрунтували та ввели в обіг поняття «адвокація», теоретично обґрунтували роль і значення національних бібліотечних асоціацій для розвитку бібліотечної професії, освіти, практики, управління [2].

Зараз Асоціація посідає одне з провідних місць у реалізації державної політики України щодо бібліотечної сфери. Зокрема, УБА зініціювала спільну з МКІП працю над Стратегією розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України», ухваленою урядом у 2016 році. До того ж УБА розробляє власні Стратегії розвитку на період до 4 років. Власне, остання, що охоплює 2022–2025 роки, спрямована на інституційний розвиток бібліотечної галузі та ресурсне забезпечення програмної діяльності бібліотек і має заголовок «Українська бібліотечна асоціація – Твоя бібліотека – Твоя країна» (втілення якої довелося адаптувати під умови повномасштабної війни).

Також Українська бібліотечна асоціація є членом Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) і представлена у трьох секціях – національних бібліотечних асоціацій, публічних бібліотек та університетських бібліотек. Це дає можливість членам Асоціації репрезентувати Україну на міжнародній арені, брати участь у міжнародних проєктах і бути обізнаними у світових тенденціях бібліотечної справи. Члени ВГО Українська бібліотечна асоціація беруть участь у щорічних Конференціях IFLA, у роботі експертних груп, поширюють кращий зарубіжний досвід в Україні, сприяючи доступності інформації, ліквідації інформаційної та електронної нерівності [2].

УБА має великий досвід співпраці з міжнародними партнерами: Інститутом Відкритого Суспільства (Будапешт), Німецьким Бібліотечним інститутом (Берлін), Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), Фондом Монсанта (США), Європейською культурною фундацією тощо. Разом із Європейською Комісією в межах програми «Технології інформаційного суспільства» були реалізовані проєкти PULMAN («Публічні бібліотеки активізують використання сучасних мереж»), CALIMERA («Використання в культурі: місцеві заклади як посередники в організації доступу до електронних ресурсів») і TEMPUS – проєкт «Edu-VisIm» («Адаптивні інформаційні та комунікативні технології для освіти учнів в Україні»). За фінансування Фундації Білла та Мелінди Гейтс та підтримки USAID УБА стала партнером одного з наймасштабніших міжнародних бібліотечних проєктів в Україні – програми «Бібліоміст», що дала змогу майже 2 000 бібліотек під'єднатись до мережі Інтернет і стати інноваційними бібліотечними центрами [2].

Доволі цікавими є також і власні проєкти, розроблені ВГО УБА. Так, у 2019 році був створений великий онлайн-сервіс «Бібліотека для тебе – Library for you» – Путівник бібліотеками України. Це портал, створений для того, аби зорієнтувати споживачів у місцезнаходженні бібліотеки та описати, які інформаційні послуги вона може надати. У базу занесено понад 16 000 бібліотек, що уможливило користувачу обирати заклад: за населеним пунктом, типом бібліотеки, з доступом до Wi-Fi, інклюзивністю тощо [5].

Із січня 2020 року ВГО УБА є партнером проєкту Міністерства цифрової трансформації України «Дія. Цифрова освіта», що є складником національного проєкту «Дія», за яким передбачено створення онлайн-сервісів державних послуг для «Держави у смартфоні». Так, користувачі бібліотек із допомогою бібліотекарів можуть безкоштовно пройти навчання на національній онлайн-платформі з цифрової грамотності. Також ВГО УБА спільно з проєктом «Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні» (Проєкт підтримки Дія), що впроваджується ПРООН (Програма розвитку ООН) в Україні за підтримки Швеції, провели цикли навчальних вебінарів-тренінгів з інформаційної безпеки та кібербезпеки для користувачів на базі п'яти партнерських бібліотек [2].

У межах спільного проєкту УБА та Фонду «Монсато» у 2014–2015 роках «Бібліотека – громада: відкритий простір» було виділено 1,8 млн гривень для обладнання сільських бібліотек усією необхідною технікою, поповнення бібліотечних фондів літературою, а також навчання працівників бібліотечних установ користуванню запровадженими технологіями. Зокрема, у Вінницькій області проєктом було охоплено 7 бібліотек, а у Полтавській – 4 [2].

Додатково УБА за підтримки Програми ООН із відновлення та розбудови миру працювала над створенням дистанційних курсів. У 2019 році розроблено курс «Бібліотека – відкритий публічний простір», що орієнтований на працівників невеликих бібліотек (міських, районних, сільських), які щиро прагнуть зробити свій заклад сучасним і відкритим для різних категорій користувачів [3]. Із 2020 року доступним став курс «Бібліотеки у досягненні Цілей сталого розвитку», орієнтований на працівників усіх типів бібліотек, які прагнуть зробити внесок у досягнення Цілей сталого розвитку у своїх громадах, спільнотах та у глобальному вимірі [4].

З початком повномасштабної війни Росії проти України ВГО УБА активно закликає міжнародні інформаційно-бібліотечні спільноти, зокрема й ІФЛА, виключити російських представників зі своїх лав та припинити з ними співпрацю.

Можна сміливо стверджувати, що сьогодні ВГО Українська бібліотечна Асоціація є лідером вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери, а також визнана світовою професійною спільнотою як така, що бере активну участь у вдосконаленні бібліотечної галузі, відстоює права громадян на їх доступ до великого обсягу інформації та знань і продовжує свою діяльність для підвищення обізнаності користувачів у різноманітних царинах життя. Діяльність УБА сприяє бібліотекам у постійному розвитку, підвищенні своєї значимості як однієї з головних суспільних інституцій для громадян.

Список використаних джерел

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
2. Всеукраїнська громадська організація «Українська бібліотечна асоціація». URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/Всеукраїнська%20громадська%20організація%20«Українська%20бібліотечна%20асоціація»> (дата звернення: 07.04.2024).
3. Курс «Бібліотека – відкритий публічний простір». URL: <https://vumonline.ua/course/library-open-public-space/> (дата звернення: 07.04.2024).

4. Курс «Бібліотеки у досягненні Цілей сталого розвитку». URL: <https://vumonline.ua/course/libraries-in-achieving-sustainable-development-goals/> (дата звернення: 07.04.2024).
5. Путівник бібліотеками України. URL: <https://lib4you.org.ua/> (дата звернення: 07.04.2024).
6. Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://ula.org.ua/> (дата звернення: 07.04.2024).

Анотація. Описано роль консультативно-дорадчих суб'єктів державного управління бібліотечною справою, й зокрема ВГО УБА, у підвищенні значимості бібліотек як інформаційних просторів, що функціонують для суспільства. Проаналізовано діяльність Всеукраїнської громадської організації «Українська бібліотечна асоціація» як одного з найпотужніших вітчизняних об'єднань, що визнане світовою спільнотою як таке, що опікується актуальними питаннями бібліотечної сфери і здатне долати перешкоди, викликані швидкою зміною потреб суспільства.

Ключові слова: бібліотека, бібліотечна справа, державна політика, професійні об'єднання бібліотечних працівників, бібліотечно-інформаційна сфера.

УДК 021.1:304.2:[027.8:004.77

Ворона Вікторія Олександрівна
(*наук. керівник – канд. філол. наук, доцент Чередник Л. А.*)
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

СПЕЦИФІКА БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У БІБЛІОХАБАХ

Бібліотеки сьогодення знаходяться у періоді інтенсивних змін, які спровоковані стрімким розвитком інформаційних технологій. Від початку цифрової ери роль бібліотек постійно змінюється: вони перетворюються на центри доступу до знань, різноманітних джерел інформації, яка не тільки там зберігається, але й активно обробляється, адаптується та поширюється за допомогою новітніх інформаційно-комунікативних технологій. Тому концепція бібліохабу, що передбачає поєднання традиційних функцій бібліотек і створення мультифункціонального простору, який об'єднує різноманітні бібліотечні послуги та інші соціокультурні ініціативи, набуває все більшого значення.

Бібліохаби створюють унікальні можливості для залучення різних груп користувачів через поєднання різноманітних бібліотечно-інформаційних послуг. Дослідник І. Закомірний зазначає, що «багатофункціональний простір із різними зонами, який надає значну кількість послуг, забезпечує доступ до книг та інформації, сприяє цифровій грамотності та сучасним підходам до навчання» [1, с. 6].

Загалом бібліотечно-інформаційні послуги – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення доступу користувачів до інформації та знань. До того ж вони відіграють важливу роль у підтримці освіти та самоосвіти, розвитку культури і творчості, а також сприяють соціальній інтеграції та єднанню громади.

Варто зазначити, що бібліотечно-інформаційні послуги ґрунтуються на принципах доступності, відкритості, інклюзивності та інноваційності. Надання різно-